

10. Свентух А. О. Сутність, ключові детермінанти та особливості управління розвитком соціально-економічних систем : синергетичний аспект / А. О. Свентух // Вісник Хмельницького національного університету. (Сер. "Економічні науки"). – 2008. – № 2. Т. 2. – С. 221–224.
11. Фесенко Н. В. Особенности функционирования и закономерности эволюции международных систем / Н. В. Фесенко // Цивилизационная структура современного мира / Под ред. Ю. Н. Пахомова, Ю. В. Павленко. В 3-х томах. – Т. 1. Глобальные трансформации современности. – К. : Наукова думка, 2006. – С. 362–369.
12. Гладій І. Й. Просторові трансформації і регіональна парадигма світового ринку / І. Й. Гладій // Вісник економічної науки України. – 2006. – № 1. – С. 41–45.
13. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін : монографія / Н. І. Гражевська. – К. : Знання, 2008. – 431 с.
14. Ісаєва Т. М. Математичне моделювання економічних систем : синергетичний підхід / Т. М. Ісаєва // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 4. – С. 27–34.
15. Бык Ф. Л. Понятийные аспекты новой парадигмы управления / Ф. Л. Бык, В. Г. Китушин // Менеджмент в России и за рубежом. – 2007. – № 5. – С. 3–8.
16. Шепелев М. А. Глобалистика и цивилизационный подход / М. А. Шепелев // Цивилизационная структура современного мира / Под ред. Ю. Н. Пахомова, Ю. В. Павленко. В 3-х томах. – Т. 1. Глобальные трансформации современности. – К. : Наукова думка, 2006. – С. 494–512.
17. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку : історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.
18. Егоров В. С. Философия открытого мира / В. С. Егоров. – М. : Моск. психол.-социал. ин-т ; Воронеж : НПО "МОДЭК", 2002. – 320 с.
19. Вагурин В. А. Синергетика эволюции современного общества : монография / В. А. Вагурин. – Луганск : Копицентр, 2005. – 200 с.
20. Лукашевич В. М. Глобалістика : навч. посібник / В. М. Лукашевич. – Львів : Новий Світ-2000, 2005. – 440 с.

УДК 658.589

Н. В. ЧАЛЕНКО

Київський національний університет технологій та дизайну

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Узагальнені методичні підходи оцінки інноваційного потенціалу підприємства та його складових. Визначена актуальність обґрунтування фінансової складової інноваційного потенціалу. Приведені критерії фінансової оцінки інноваційного потенціалу підприємства.

The article generalizes methodological approaches to evaluation of innovation potential of enterprise and its components. The study determines the relevance of the financial component of the innovation potential. The criteria of a financial assessment of the innovation potential of the company are proposed.

Постановка проблеми. Ефективна діяльність підприємств вагомо залежить від їх здатності до інноваційного розвитку. Обґрунтування напрямків інноваційної діяльності базується на результатах комплексної оцінки як середовища, в якому працює підприємство, так і визначенні внутрішніх інноваційних можливостей підприємства, які характеризуються станом і рівнем використання інноваційного потенціалу. При цьому інноваційні можливості підприємств різняться залежно від специфіки підприємства, його галузевої приналежності і стратегічної спрямованості. У зв'язку з цим оцінка інноваційного потенціалу є обов'язковою передумовою управління інноваційною діяльністю підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційного потенціалу підприємств досліджувались багатьма вченими, такими як Ю. Бажал, С. Глазьев, А. Гречан, М. Денисенко, П. С. Ілляшенко, Н. Краснокутська, Д. Кокурін та інші. У їх працях висвітлюються основні положення, які стосуються дефініції інноваційного потенціалу, формування, використання та його оцінки на рівні промислового підприємства. Незаперечно, що підприємство може інноваційно розвиватися лише при наявності необхідного інноваційного потенціалу. Більшість вчених зазначають, що інноваційна діяльність обумовлює потребу в наявності та максимальному використанні інноваційного потенціалу організації та зумовлена конкурентною боротьбою. Підприємства здійснюють інноваційну діяльність, щоб покращити якість товарів та послуг, підвищити продуктивність праці, прискорити оборотність вкладеного капіталу, створювати принципово нові види продукції, постійно вдосконалювати технологію їх виробництва. Тому, управління інноваційною діяльністю підприємства розглядається сучасними фахівцями як засіб приведення його інноваційного потенціалу у відповідність до можливостей і загроз, які генеруються ринковим середовищем.

Постановка завдання. Незважаючи на існування значної кількості теоретико-методичних розробок вітчизняних і зарубіжних науковців з питань оцінювання різноманітних аспектів інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання, потребують удосконалення теоретичні та практичні підходи до оцінки окремих складових та узагальнюючого показника інноваційного потенціалу підприємств.

Для оцінки інноваційного потенціалу показники, які переважно стосуються характеристики науково-технічної, технологічної та інших складових загального потенціалу підприємства, проте фінансовій складовій не приділяється необхідної уваги. Тому виникає необхідність на основі огляду результатів останніх досліджень та публікацій визначити сутність фінансової складової інноваційного потенціалу підприємства та показники її оцінки.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить практика, поняття інноваційного потенціалу активно досліджується, що підтверджується неоднозначністю тлумачення сутності категорії „інноваційний потенціал”, вузькою його інтерпретацією, або підміною цього поняття близькими, але зовсім не тотожними, відсутністю системності й методологічного забезпечення при його розгляді.

Різні думки висловлюють фахівці не тільки щодо поняття інноваційного потенціалу, а й до його структури та визначення. В даний час не сформовано загальний підхід щодо обґрунтування методів та критеріїв оцінки інноваційного потенціалу підприємств та немає можливості централізованого дослідження інноваційного потенціалу українських підприємств. Тому для дослідження інноваційного потенціалу дуже важливим є встановлення його структури і показників-індикаторів.

Ілляшенко С.М. [1] інноваційний потенціал розглядає як деяку критичну масу ресурсів господарюючого суб'єкта (інтелектуальних, науково-дослідних, інформаційних і т.д.), не конкретизуючи при цьому важливість фінансової складової.

Краснокутська Н.В. [2] розглядає матрицю інноваційного потенціалу, де ресурси підприємства визначаються як засоби, необхідні для досягнення цілей опанування нововведень та їх реалізації. До складу інноваційного потенціалу організації включаються і фінансові ресурси, зокрема динаміку основних фінансових показників, умови кредитування, можливість фінансування НДДКР.

Підхід, запропонований Д.І. Кокуріним [3], передбачає виділення трьох складових інноваційного потенціалу – ресурсної, результативної й внутрішньої. Автором здійснена спроба якісно оцінити співвідношення структурних елементів інноваційного потенціалу. При цьому структура інноваційного потенціалу представлена єдністю трьох його складових: ресурсної, внутрішньої, результативної, які співіснують, взаємно передбачають і обумовлюють одна одну. Зокрема, ресурсна складова інноваційного потенціалу залежить від можливостей використання кожного одиничного господарського ресурсу в інноваційному процесі та включає у себе матеріально-технічні, інформаційні, фінансові, людські ресурси, які в свою чергу теж поділяються на частини, існуючі в безпосередньому зв'язку та взаємозалежності.

Митяковою О.І. [4] представлені наступні складові інноваційного потенціалу: виробничо-технологічний, науково-технічний, фінансово-економічний, кадровий і організаційно-управлінський потенціали. Зокрема, фінансово-економічна складова інноваційного потенціалу представляє оцінку фінансової стійкості, ліквідності балансу, рентабельності і ділової активності, а також прибутковості інновацій.

Трифілова А.А. [5] пропонує оцінку інноваційного потенціалу виконувати на предмет достатності у підприємства фінансово-економічних ресурсів для ефективного забезпечення не тільки стратегічної інноваційної, але і поточної виробничої діяльності. Для цього використовується методика оцінки фінансової стійкості, що характеризує здатність економічного суб'єкта забезпечити виробничий процес власними оборотними коштами; власними оборотними коштами і довгостроковими кредитами; власними оборотними коштами, довгостроковими і короткостроковими кредитами.

Смерічевська С.В., Сидич О.В. [6] до складових інноваційного потенціалу включають фінансові можливості, які рекомендують оцінювати за параметрами-коефіцієнтами абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності, загальної ліквідності та фінансової стійкості.

Коробейніков О.П., Трифілова А.А., Коршунов І.А. [7] відмічають, що для здійснення інноваційної діяльності необхідно наявність інноваційного потенціалу підприємства, який характеризується як сукупність різних ресурсів, а саме: інтелектуальні (технологічна документація, патенти, ліцензії, бізнес-плани освоєння нових інновацій, інноваційна програма підприємства); матеріальні (дослідно-приладова база, технологічне обладнання, ресурс площі); фінансові (власні, позикові, інвестиційні, федеральні, грантові) та інші.

Більшість представлених підходів передбачають оцінку фінансової складової інноваційного потенціалу. Проте окремі з показників характеризують не стільки готовність та спроможність здійснювати інноваційну діяльність, а загальний стан платоспроможності підприємства. Фінансова складова інноваційного потенціалу характеризує можливість забезпечення фінансовими ресурсами проектів інноваційного розвитку, а також фінансову стійкість підприємства в процесі їх реалізації. Про ослаблення фінансової складової потенціалу інноваційного розвитку підприємства свідчать зниження ліквідності, підвищення кредиторської і дебіторської заборгованості, зниження фінансової стійкості тощо.

За даними Головного управління статистики [10] протягом 2009 року лише 10,7 % підприємств впроваджували інновації. Загальна сума витрат на фінансування технологічних інновацій за цей період склала 7949,9 млн грн, що становить 66,3 % обсягу фінансування 2008 року. При цьому фінансування інноваційної діяльності загалом здійснюється за рахунок власних коштів підприємств. Майже 65 % загального обсягу фінансування – власні кошти підприємств, 1,6 % – кошти державного бюджету, 19 % – іноземні інвестиції.

За таких умов особлива увага має приділятися пошуку ефективних методів стимулювання інноваційної діяльності. Одними з найефективніших стимулів активізації інноваційної діяльності є фінансові, тому питання, пов'язані з формуванням і пошуком перспективних джерел її фінансування, набувають актуальності. Це зумовлено

обмеженістю фінансових ресурсів, майже повною відсутністю доступу до банківського кредитування, що вимагає визначення нових ефективних форм фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Виходячи з визначення інноваційного потенціалу як сукупності ресурсів та інституційних факторів інноваційного процесу, які характеризують рівень спроможності створювати та сприймати новини у всіх сферах функціонування підприємства з метою досягнення високих кінцевих результатів і конкурентоспроможності була сформульована сутність його фінансової підсистеми. Фінансова підсистема є обов'язковою складовою інноваційного потенціалу, оскільки вона визначає фінансову здатність та ефективність інноваційного розвитку. В межах підсистеми необхідно вирішити питання щодо можливості реалізації інноваційних програм з боку забезпечення їх інвестиційними ресурсами.

Для оцінки фінансової підсистеми інноваційного потенціалу пропонується додатково розраховувати такі показники.

Частка чистого прибутку, що спрямовується на інноваційний розвиток:

$$\times \dot{I}^3 = \frac{\hat{O} \hat{D} \hat{A}}{\dot{I}^3},$$

де $\Phi P B$ – кошти, спрямовані на інноваційний розвиток, тис. грн; $P ч$ – чистий прибуток підприємства, тис. грн. Показник надає інформацію про співвідношення власних коштів, що спрямовуються на інноваційний розвиток і споживання.

Забезпеченість можливостей власними фінансовими ресурсами:

$$\hat{E} \hat{\zeta} \hat{a} = \frac{\hat{\zeta} \hat{A} \hat{E}}{^{23} \hat{I} \cdot \hat{\delta} \hat{i} \hat{\zeta} \hat{\delta}},$$

де $I н. р о з р$ – інвестиційні потреби інноваційних проектів в стадії розробки, тис. грн;

$З В К$ – забезпеченість власними коштами, тис. грн.

Показник характеризує достатність власних коштів для інноваційного розвитку підприємства.

Ступінь забезпеченості власними та позиковими коштами:

$$\hat{E} \hat{\zeta} \hat{a} \hat{i} = \frac{\hat{\zeta} \hat{A} \hat{I} \hat{E}}{^{23} \hat{I} \cdot \hat{\delta} \hat{i} \hat{\zeta} \hat{\delta}},$$

де $З В П К$ – забезпеченість власними та позиковими коштами, тис. грн.

Показник характеризує достатність власних та позикових коштів для інноваційного розвитку підприємства.

Частка власних капіталовкладень в інвестиціях в інноваційні проекти і програми:

$$\times \hat{a} \hat{e} \cdot ^3 \hat{I} = \frac{\hat{E} \hat{a} \hat{e} \cdot ^3 \hat{I}}{\hat{E} \cdot ^3 \hat{I}},$$

де $К в л. і н.$ – власні капіталовкладення в інноваційні проекти і програми, грн;

$К і н.$ – загальні капіталовкладення в інноваційні проекти і програми, грн.

Показник характеризує рівень фінансової незалежності інноваційної діяльності.

Розрахунок зазначених показників дозволить оцінити фінансову достатність та спроможність підприємства здійснювати інноваційну діяльність.

Висновки. Потребують подальшого дослідження та узагальнення методичного апарату оцінки інноваційного потенціалу підприємств та обґрунтування його складових. Уніфікація існуючих методик (але з врахуванням галузевих особливостей) дозволить здійснювати порівняльну оцінку інноваційного потенціалу підприємств та визначати галузеві рівні.

Література

1. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком : проблеми, концепції, методи : навч. посібник / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2003. – 278 с.
2. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.
3. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность / Д. И. Кокурин. – М. : Экзамен, 2001. – 575 с.
4. Митякова О. И. Оценка инновационного потенциала промышленного предприятия / О. И. Митякова // Финансы и кредит. – 2002. – № 13(151). – С. 69–74.
5. Трифилова А. А. Анализ инновационного потенциала предприятия / А. А. Трифилова // Инновации. – 2003. – № 6.
6. Смерічевська С. В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства / С. В. Смерічевська, О. В. Сидич [Електронний ресурс]. – Доступ до сайту : www.confcontact.com.

7. Коробейников О. П. Роль інновацій в процесі формування стратегії підприємства / О. П. Коробейников, А. А. Трифилова, И. А. Коршунов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 3.
8. Чабан В. Г. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка / В. Г. Чабан // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 142–148.
9. Верба В. А. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства / В. А. Верба, І. В. Новікова // Проблеми науки. – 2003. – № 3. – С. 22–31. – № 4. – С. 13–17.
10. www.ukrstat.gov.ua.

УДК 334.722.1

О. В. ЯКОВЕНКО

Хмельницький національний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто і проаналізовано елементи системи управління малого підприємства. В процесі дослідження виділено характерні риси та недоліки складових системи управління.

The article considers and analyzes the elements of control system of small enterprise. In the course of the research the characteristics and drawbacks of constituents of control system are distinguished.

Великий підприємницький капітал є визначальним фактором при формуванні науково-технічного та промислового потенціалу національних господарств. У той же час мале підприємництво залишається невід'ємною й обов'язковою складовою існування конкурентної ринкової економіки, найбільш масовою, динамічною й гнучкою формою ділового життя суспільства. В умовах постіндустріальної економіки змінюється сама парадигма економічного розвитку, внаслідок чого мале підприємництво поряд із великим бізнесом і крупним капіталом виступає рівнозначним гравцем господарських відносин, перетворюючись з їхнього додатку на їхнього незмінного партнера й економічного союзника, на структурну основу стабільності їх позицій на ринках.

Дослідженню діяльності малих підприємств присвячені праці: О. Барановського, З. Варналія, Л. Воротиної, І. Жилаєва, А. Кисельова, Ю. Клочко, М. Козоріз, Т. Ковальчука, В. Кредісова, О. Кузьміна, І. Михасюка, С. Реверчука, С. Соболя, О. Титаренка, В. Черняка та ін.

Незважаючи на чималу кількість досліджень щодо господарської діяльності малих підприємств, проблеми управління ними розглянуті недостатньо. Метою статті є проведення аналізу системи управління малого підприємства з метою виділення типових рис.

Діагностику управління малого підприємства проведемо відповідно до підходу С.В. Філіпової [1]. Автор пропонує розглядати систему управління підприємством як сукупність взаємозалежних елементів, що зорієнтовані на досягнення цілей підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища і які забезпечують його ціленаправлене функціонування, надання йому властивостей гнучкості, стійкості і адаптивності.

Елементи системи управління підприємством (СУП) наведені на рис. 1.

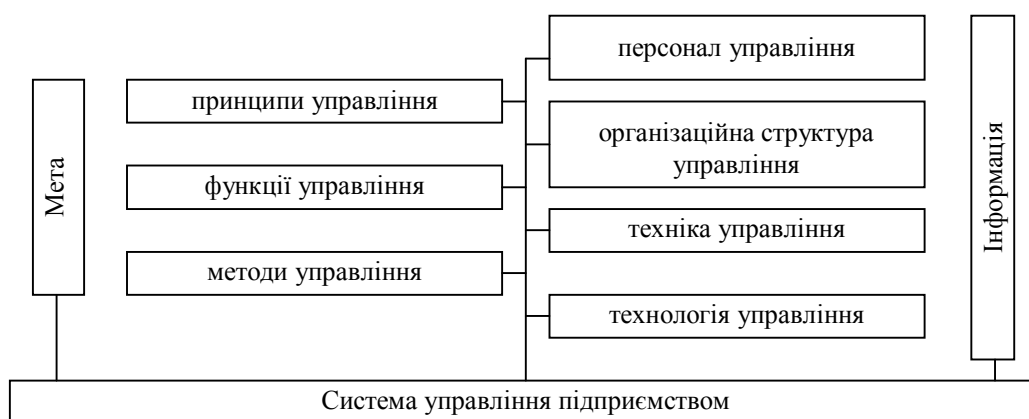

Рис. 1. Елементи системи управління підприємством

Мета як елемент системи управління підприємством передбачає визначення бажаного результату діяльності функціонування підприємства. Безумовною, але не сформульованою метою функціонування малих підприємств є отримання прибутку. Це пояснюється тим, що власники малих підприємств зазвичай виступають в якості їх керівників, і подальша конкретизація цілей не здійснюється. У той же час уточнення мети і формулювання завдань дає підприємству ряд переваг: